

ла науку новаторськими ідеями і положеннями, внесла вклад у теорію і практику навчання і виховання [5, с. 532].

Педагогіка В. О. Сухомлинського – це педагогіка серця, дитиноцентризму і толерантності, що спрямована на розкриття глибоких підвалин внутрішнього духовного світу кожної конкретної дитини. Отже, життєстверджуюча, оптимістично налаштована на розв'язання освітніх проблем спадщина є методологічним взірцем, інтелектуальним індикатором для систематичного вивчення фундаментальних проблем педагогічної науки XXI століття.

Список використаної літератури

1. Литовченко О. В. Людину формує повсякденність. Ціннісні орієнтації особистості у контексті філософії людиноцентризму. / О. Литовченко. // Шкільний світ. – 2010. – № 10. – С. 13-16.
2. Кремень В. Філософія людиноцентризму у світлі національної ідеї / В. Кремень // Вища освіта України. – 2009. – № 1. – С. 5-12.
3. Сухомлинський В. О. На нашій совісті – людина / В. О. Сухомлинський // Сухомлинський В. О. Вибрані твори : в 5 т. / редкол. : О. Г. Дзеверін (голова) та ін. – К. : Рад. шк., 1976. – Т. 5. – 1977. – С. 203-217.
4. Сухомлинський В. О. Серце віддаю дітям / В. О. Сухомлинський // Сухомлинський В. О. Вибрані твори : в 5 т. / редкол. : О. Г. Дзеверін (голова) та ін. – К. : Рад. шк., 1976. – Т. 3. – 1977. – С. 5-279.
5. Шоробура І. М. Складові педагогічної системи В.О.Сухомлинського / І. Шоробура // 2011. – Педагогічний дискурс № 10. – С. 529-532.
6. Сухомлинський В. О. Проблеми виховання всебічно розвинутої особистості / В. О. Сухомлинський // Сухомлинський В. О. Вибрані твори : в 5 т. / редкол. : О. Г. Дзеверін (голова) та ін. – К. : Рад. шк., 1976. – Т. 1. – 1976. – С. 53-206.
7. Сухомлинський В. О. Методика виховання колективу / В. О. Сухомлинський // Сухомлинський В. О. Вибрані твори : в 5 т. / редкол. : О. Г. Дзеверін (голова) та ін. – К. : Рад. шк., 1976. – Т. 1. – 1976. – С. 403-637.
8. Сухомлинська О. В. Василь Олександрович Сухомлинський – наукова біографія / В. О. Сухомлинський у роздумах сучасних українських педагогів. – Луганськ: Вид-во ДЗ «ЛНУ імені Тараса Шевченка», 2012. – 504 с.

Кравченко Дарина

ІННОВАЦІЙНІ ЕЛЕМЕНТИ В ПЕДАГОГІЧНІЙ СИСТЕМІ А.С. МАКАРЕНКА

Праці і думки А.С. Макаренка по цей час є актуальними, адже в його спадщині створена педагогічна система, яка має цілий ряд інноваційних елементів.

Мета статті полягає у розкритті інноваційних елементів у педагогічній системі А.С. Макаренка.

Одним із наших завдань є уточнення понять «інноваційний, новаторський та передовий педагогічний досвід». Друге завдання полягає в дослідженні спадщини та практичної діяльності педагога. Третє завдання полягає в доведеніяхара-

ктерних інноваційних елементів: теорії про колектив, системиперспективних ліній, колективного виховання, сімейного виховання.

У результаті аналізу зазначених понять ми можемо констатувати, що передовий педагогічний досвід – це навчально-виховна, організаційно-педагогічна діяльність, у процесі якої стабільні позитивні результати у розв'язанні актуальних педагогічних проблем забезпечуються використанням оригінальних форм, методів, прийомів, засобів навчання та виховання, нових освітніх систем або інтеграції традиційних форм, методів, прийомів та засобів[3].

Інноваційний педагогічний досвід – це вища ступінь прояву передового педагогічного досвіду, яка характеризується системним переналаштуванням педагогом своєї діяльності на основі нової ідеї[10].

Новаторський педагогічний досвід – це породжена радикально новою педагогічною ідеєю навчально-виховна, організаційно-педагогічна діяльність[3].

Видатний педагог А.С. Макаренко увійшов у класику сучасної педагогіки як автор багатьох інновацій. Цілий ряд інноваційних елементів є у колективному вихованні, яке є актуальним і зараз.

А.С. Макаренко, який розумів сутність людини через поєднання природного та соціального, поставив головнезавдання - розвиток індивідуальності через гармонію стосунків особистості та колективу. Тому важливою особливістю його вчення є діалектичний підхід до співвідношення інтересів особистості та колективу. Це знайшло відображення у теорії розвитку колективу. По-перше, А.С. Макаренко розробив теорію стадій розвитку колективу. На першій стадії видатний педагог радив організатору колектива брати на себе організаторські повноваження, тобто ставити вимоги, обов'язкові для виконання кожним. На другій стадії спільні цілі стають колективними, з'являється ядро вихованців, які свідомо підтримують вимоги організатора. Боротьба колективних і особистісних цілей на цьому етапі перебігає у вигляді конфліктів (явних чи неявних). Правильне їх педагогічне розв'язання, робота над гармонізацією колективних і особистісних цілей призводить до того, що колективні інтереси інтеріоризуються членами колективу, доповнюючи їх індивідуальні інтереси. Третя стадія передбачала можливість колегіального вирішення всіх питань життя колективу демократичним способом – на основі прийняття рішення більшістю голосів, тобто на цьому етапі в повній мірі досягається єдність колективних та особистісних цілей. Виділяв окремо А.С. Макаренко і найвищу, четверту стадію розвитку колективу – стадію самовиховання, коли колектив у своїх вимогах виступає як єдине ціле і кожний пред'являє вимоги до себе на фоні вимог колективу.

Інноваційність А.С. Макаренка полягає в тому, що він не лише розробив стадії колективу, а й обґрунтував доцільність визначення 4-х стадій розвитку колективу, не будучи науковим працівником.

Авторським внеском А.С. Макаренка є система перспективних ліній[8, с. 74]. Перспективні лінії стали основою розробкою колективного виховання у педагогічній спадщині видатного педагога. А.С. Макаренко, вважав, що справжнім стимулом людського життя є завтрашня радість[1, с. 520]. Вона включає три перспективи: близьку, середню та далеку. Близька перспектива висувається на будь-якій стадії розвитку колективу. За часом досягнення вона є найближчою і найдоступнішою для кожного вихованця, який сприймає її як завтрашню радість. Це може бути якась змагальна гра, екскурсія тощо[9]. Середня перспектива дещо віддалена в часі, вона передбачає певну підготовку, виконання низки завдань. На лінії

середньої перспективи можуть розташовуватися: участь у святкових демонстраціях, ювілейні дні, літня відпустка тощо. Ця перспектива матиме значення тільки в тому випадку, коли до цих днів готуються задовго, коли їм надається особливе значення [6, с. 356-357]. Далека перспектива – найвіддаленіша в часі, є особистісно і соціально найважливішою. Вона може захоплювати вихованців на великі роботи і напруги, може дійсно становити для них радісну перспективу. Ця обставина будується на природному інстинкті кожного вихованця як члена сім'ї [6, с. 357-358].

Система перспективних ліній на думку А.С. Макаренка допомагала визначити мету життя колективу, перспективу росту, до якої повинен прагнути кожен колектив. Як відомо, у світовій педагогіці немає аналогів цій системі.

Видатний педагог визначив цілий ряд важливих ознак, притаманних колективу: загальна соціально значуща мета. Ціль колективу обов'язково повинна збігатися з суспільними цілями, не суперечити пануючій ідеології, конституції і законам держави; суспільна суспільно корисна діяльність, яка складає основний зміст його життя; учнівський колектив має органи управління: загальні збори, учнівський комітет, раду колективу, комісії, штаби; у первинних колективах також працюють загальні збори та інші органи самоуправління, обираються уповноважені особи та ін.; наявність у відносинах між членами колективу певної морально-психологічної єдності; динамізм. Виховний колектив не стоїть на місці, і його життя перебуває в процесі постійного розвитку [7, с. 164].

Колектив, на думку А.С. Макаренка, має цілу низку ознак, але найголовнішими, він вважав: спільну мету, діяльність, органи управління, наявність між членами колективу єдності адже, без цих ознак існування колективу є неможливим. Відносини взаємної залежності в педагогічній спадщині А.С. Макаренка є важливим інноваційним доробком.

Велику увагу при розвитку колективу А.С. Макаренко приділяв самоврядуванню. Головним органом самоврядування були загальні збори всіх вихованців дитячого закладу. Вони повинні були збиратися в період організації й проривів у роботі закладу чи в колективі не частіше одного разу на шість днів, а в інший час – не частіше двох разів на місяць.

Робота органів самоврядування актуальна й важлива лише в тому випадку, коли все життя виховного закладу побудоване так, що затримка діяльності того чи іншого органа одразу відображається на роботі закладу і відчувається колективом як недолік [6, с. 149]. А.С. Макаренко визначив передумови, за яких діяльність органів самоврядування буде актуальною й ефективною: адміністрація закладу, в тому числі педагогічна, не має зміцнювати органи самоврядування; рішення органів самоврядування має бути виконане; якщо рішення хибне, то керівники виховного закладу мають апелювати до загальних зборів і домогтися його відміни, а не скасовувати таке рішення; адміністрація має здійснювати вплив на органи самоврядування на демократичних засадах через педагогів, які користуються особливою повагою у вихованців; робота в органах самоврядування, не має займати у вихованців багато часу, щоб це не здавалося переобтяжливим; керівники виховного закладу не повинні контролювати роботу органів самоврядування [7, с. 163-164].

А.С. Макаренко не уявляв роботу та розвиток колективу без органів самоврядування. Виокремивши головні передумови діяльності органів самоврядування, він обґрунтував ідею, що вони є самостійним, незалежним «керівництвом».

Розроблена А.С. Макаренком концепція трудового виховання забезпечувала успіх професійного навчання та трудової діяльності. Така праця сприяла тому, що вихованці відчували себе господарями, завдяки чому у них формувалися такі риси, як самостійність, відповідальність, ініціатива, уміння прийняти рішення [2, с. 66].

Інноваційна концепція трудового виховання полягала у поєднанні навчання з трудовою діяльністю. А.С. Макаренко вважав, що праця, яка не має на меті створення навичок та переконань, не може бути елементом виховання.

Сім'я – це первинний колектив, де всі є рівноправними членами, із своїми функціями та обов'язками. І дитина – це не «об'єкт пустощів» чи батьківських «самопожертв», а учасник загального сімейного життя. Це добре розумів А.С. Макаренко і саме тому приділяв багато уваги проблемі сімейного виховання [4, с. 70]. А.С. Макаренко розробив трудові доручення, які виконуються у міській квартирі. Цей список справ, або доручень включав себе наступне: поливати квіти в кімнаті чи у всій квартирі; витирати пил; слідкувати за письмовим столом батька; відповідати за книжну полицку, або за книжною шафою і тримати їх в порядку; отримувати газети і складати їх в спеціально відведене місце, відокремлюючи нові від прочитаних; піклуватися про те, щоб у квартирі були квіти; допомагати мамі або сестрі по господарству [6, с.226-227].

А.С. Макаренко вважав, що виховання дітей є найважливішою областю нашого життя. Виховати дитину правильно і нормально легше, ніж перевиховати. Правильне виховання з раннього дитинства – це не важка справа.

Основну роль у сімейному вихованні А.С. Макаренко відводив батьківському авторитету. Він виділив одинадцять типів авторитету: авторитет придурення, який на думку автора, є найстрашнішим серед авторитетів, але не найшкідливіший; авторитет відстані за визначеннями А.С.Макаренко найбільше полюбляли деякі старі інтелегентні сім'ї. Такий авторитет не приносив ніякої користі; авторитет чванства є підвидом відстані, але більш шкідливий; авторитет педантизму - цьому випадку батьки більше звертають увагу на дітей, але зауважують, що діти повинні слухати і виконувати все, що скажуть батьки, наче їх слово – це святиня; авторитет резонерства розглядає вплив на дитину тим, що її життя це безкінечні повчання; авторитет любові є найпоширенішим видом хибного авторитету. Багато батьків переконані: щоб діти їх слухали, потрібно, щоб вони любили батьків, а щоб заслужити цю любов, необхідно на кожному кроці показувати дітям свою батьківську любов. При цьому авторитеті може вирости сімейний егоїзм; авторитет доброти. В цьому випадку дитяча слухняність організовується, через дитячу любов, але вона викликається не поцілунками, а поступливістю, м'якістю, добротою батьків; авторитет дружбибудується на тому, що батьки змалечку привчають дитину бути другом. Батьки та діти можуть бути друзями і повинні ними бути, але не потрібно забувати, що батьки є старшими членами сімейного колективу; авторитет підкупу є аморальним видом авторитету, коли слухняність дітей просто підкуповується подарунками та обіцянками; авторитет знання неодмінно приводе до авторитету допомоги. Допомога може бути у пораді, іноді в жарті, але ні в якому разі не набридливою; авторитет допомоги, обережного та уважного керівництва щасливо доповнює авторитет знання. Дитина буде відчувати Вашу присутність поруч з ним, Вашу турботу, але в той же час він буде знати, що Ви від нього щось вимагаєте, що Ви не думаєте зробити все за нього, зняти з нього відповідальність [6, с. 200-208].

А.С. Макаренковперше в історії педагогіки аргументовано назвав і обґрунтував види батьківського авторитету на хибні та справжні. Розробив характеристику істинного батьківського авторитету (авторитет придушення; авторитет відстані; авторитет чванства; авторитет педантизму; авторитет резонерства; авторитет любові; авторитет доброти; авторитет дружби; авторитет підкупу; авторитет знання; авторитет допомоги).

Щодо спадщини А.С. Макаренка, то його всю систему можна назвати цілком новаторською. Але метою нашого дослідження було віднайдення інноваційних елементів у тих частинах системи, які були традиційними. До таких ми віднесемо: у теорії і практиці виховання колективу – визначення і обґрунтування стадій розвитку колективу; створення системи перспектив; розробка теорії створення органів колективу як найважливішої ознаки колективу; представлення учнівського самоврядування як цілісної системи; розробка механізму поєднання навчання із продуктивною працею; у сімейному вихованні – аргументований розподіл видів батьківського авторитету на хибні та справжні; характеристика істинного батьківського авторитету.

Отже, аналіз визначених ланок педагогічної системи А.С. Макаренка показує синтез передового, інноваційного та новаторського педагогічних досвідів.

Зауважимо, що елементи досвіду А.С. Макаренка приймаються багатьма вітчизняними і зарубіжними педагогами, але аналогів усієї цілісної системи його виховання до цих пір у світі немає.

Список використаної літератури

1. Бойко А.М. Персоналії в історії національної педагогіки. 22 видатних українських педагоги: Підручник / А.М. Бойко, В.Д. Бардінова та ін., Під заг. ред. А.М. Бойко – К.: ВД «Професіонал», 2004. – 576 с.
2. Віноградова Т. О. Виховання працьовитої дитини у творчості А.С. Макаренка / Т. О. Віноградова, Т. М. Тищенко // Дидаскал: Часопис / ПДПУ імені В.Г. Короленка; кафедра педагогіки. – Полтава, 2004. – №2. – С.65-68.
3. Дичківська І.М. Інноваційні педагогічні технології: Навчальний посібник. – К.: Академвидав, 2004. – 352 с.
4. Жук Є. Л. Погляди А.С. Макаренка на виховання дітей в колективі / Є. Л. Жук, Ж. В. Борщ // Дидаскал: Часопис / ПДПУ імені В.Г. Короленка; кафедра педагогіки. – Полтава, 2004. – №2. – С. 70-73.
5. Ільніцька Т. В. Значення праці у виховній системі А.С. Макаренка / Т. В. Ільніцька // Дидаскал: часопис / А. Бойко (гол. Ред.) ; Полтав. нац. пед. ун-т імені В.Г. Короленка, каф. заг. педагогіки та андрагогіки. – Полтава : ПНПУ імені В.Г. Короленка, 2015. – Вип. 15 : матеріали наук. Круглого столу «Творчість Григорія Ващенко – стяг державотворчої педагогічної думки» 4 листоп. 2014 р. – С. 141-144.
6. Макаренко А.С. О воспитании / Сост. и авт. вступит. статьи В.С. Хелемендик. – 2-е изд., перераб. и доп. – М.: Политиздат, 1990. – 415 с. – (Б-чка семейного чтения).
7. Удовиченко Н. В. Проблема формування відносин у колективі в педагогічній спадщині А.С. Макаренка / Н.В. Удовиченко // Дидаскал: часопис / А. Бойко (гол. ред.); Полтав. нац. пед. ун-т імені В.Г. Короленка, каф. заг. педагогіки та андрагогіки. – Полтава: ПНПУ імені В.Г. Короленка, 2015. – Вип. 15: матеріали наук. круглого столу «Творчість Григорія Ващенко – стяг державотворчої педагогічної думки» 4 листоп. 2014 р. – С. 161-165.
8. Філімонова М. О. А.С. Макаренко і В.О. Сухомлинський про колектив: порівняльна характеристика педагогічних поглядів / М.О. Філімонова, В.І. Цина // Дидаскал. Часопис / ПДПУ імені В.Г. Короленка; кафедра педагогіки. – Полтава, 2004. – № 2. – С. 73-77.

9. http://pidruchniki.com/1394041235536/pedagogika/makarenko_pro_rozvitok_kolektivu_vihovannya_nomu

10. http://pidruchniki.com/16750212/pedagogika/peredoviy_pedagogichniy_dosvid_vpovadzhennya_dosyagnen_pedagogichnoyi_nauki

Анна Гончарова

ПРОГРЕСИВНІСТЬ ПЕДАГОГІЧНИХ ІДЕЙ О. А. ЗАХАРЕНКА

Любіть Україну – нашу власну державу. Не на словах, а на ділі роблячи все, аби вона була процвітаючою, міцною, багатого, незалежною, розумною і щасливою.

О. А. Захаренко

Захаренко Олександр Антонович (2 лютого 1937 р. – 30 квітня 2002 р.) – український педагог, один із зачинателів педагогіки співробітництва, громадський діяч, директор відомої на Україні авторської школи у селі Сахнівка на Черкащині, дійсний член Академії педагогічних наук України. Народився 2 лютого 1937 р. в м. Кам'янка Черкаської області в сім'ї службовця. По закінченні фізико-математичного факультету Черкаського педагогічного інституту (1959) працював за призначенням у с. Сахнівка Корсунь-Шевченківського району Черкаської області. Відтоді його доля до кінця життя була пов'язана з цим невеличким “неперспективним” селом. Тут, у Сахнівській восьмирічній школі, Олександр Антонович працював учителем математики і фізики, а з 1966 р. був призначений її директором. На цій посаді О. А. Захаренко пропрацював понад 35 років. Молодий педагог активно шукав шляхи удосконалення навчального процесу, замислювався над новими підходами до організації виховного процесу в школі.

Він виріс від звичайного директора школи до відомого не лише в Україні, а й за її межами новатора, творця авторської школи, який збагатив теорію і практику виховання школярів оригінальними підходами й методами здійснення виховного процесу. На посаду директора школи Олександр Антонович прийшов уже досвідченим педагогом, маючи за плечима семирічний досвід вчителювання, під час якого сформувався як педагог, людина, громадянин. Він був передусім сільським учителем, директором сільської школи, що спонукало його та весь учительський колектив до створення системи діяльності сільської школи як центру духовності й культури всього села. Авторська школа О. А. Захаренка була інноваційною в ті часи, коли це слово ще не було настільки часто вживаним.

О. А. Захаренко так пояснював мотиви виховання школярів у звичайній сільській школі: “Створювалося все це не заради примхи або чисто зовнішнього ефекту – а від необхідності зайняти дітей взимку і влітку, в дощ і в спеку цікавою, корисною справою. Зайняти так, щоб у них вирости крила, засяяли очі від бажання здійснити мрію, а потім – подарувати її людям”.